

Intervju: Wolfgang Petritsch, visoki predstavnik u BiH: "Demokratija je nešto što se uči, građani BiH će to zasigurno naučiti"

Dijaspora može odigrati veoma važnu ulogu u afirmaciji pozitivnog i miroljubivog imidža BiH. To će zasigurno motivirati međunarodne investitore da se aktiviraju.

Sabah: U kojoj ste mjeri (ne)zadovoljni sa situacijom u BiH od vašeg dolaska do danas?

WP: Rekao bih da sam još uvijek nezadovoljan. Još uvijek je veliki broj ljudi koji nisu u mogućnosti da se vrate svojim kućama, a takođe ih je veliki broj bez posla; ne trebaju vam ekonomski pokazatelji da vidite koliko je teška ekonomska situacija.

Ali, nije sve crno. Polako, ali sigurno, Bosna i Hercegovina postiže napredak. U posljednje dvije godine se više ljudi vratilo u područja u kojima su sada manjina nego za sve prethodne četiri godine, odnosno u periodu od 1996. do 1999. godine. BiH sada ima vlasti koje pokušavaju da raščiste sa prošlošću i povedu zemlju naprijed. BiH bi trebala pristupiti Vijeću Evrope u narednih nekoliko mjeseci. Trenutno, lideri glavnih stranaka sa područja cijele BiH razgovaraju na vlastitu inicijativu o tome kako provesti istorijsku odluku Ustavnog suda o konstitutivnosti naroda BiH u oba entiteta. Ovo je možda po prvi put od Daytonu da pokušavaju riješiti neko suštinsko pitanje bez posredovanja međunarodne zajednice, što je zaista ohrabrujuće.

Potrebno je preći veliki put, međutim najteži koraci, oni početni, su već načinjeni.

Sabah: Da li funkcioniše vaš koncept odgovornosti?

WP: Moj koncept odgovornosti zahtijeva od zvaničnika i građana da u potpunosti preuzmu odgovornost za vođenje poslova BiH, da se identifikuju sa svojom domovinom i osjećaju odgovornim za rješavanje svojih problema. Do toga će doći kada BiH bude imala na svim nivoima zvaničnike koji samo služe građanima i poštuju zakon, te kada razvije energično građansko društvo. Za to će trebati vremena – ne zato što je to BiH, već zato što se demokratija mora učiti, a svakoj zemlji u tranziciji je potrebno vremena da to postigne.

S druge strane, izbori u oktobru 2000. godine su doveli do osnivanja koalicije na državnom i federalnom nivou, koja je prihvatila koncept države i koja pokušava da djeluje u njenom interesu, a koja je okrenuta ka reformama i uglavnom nenacionalistička. Mi iz međunarodne zajednice smo uspostavili bliske partnerske odnose sa vlastima koje vodi Alijansa, zasnovane na obostranom poštivanju. Ovo partnerstvo je neophodna preteča za preuzimanje pune odgovornosti od strane domaćih organa. Ovo preuzimanje odgovornosti se najbolje može vidjeti na primjeru spremnosti ovog vodstva da po prvi put od Dayton, bez nadzora međunarodne zajednice vodi direktne razgovore o ustavnim reformama koje entiteti sada moraju provesti.

Sabah: Partnerstvo pretpostavlja komunikaciju i rad na postizanju napretka. Možete li nam reći nešto o partnerstvu između vašeg ureda i ministarstava bh. entiteta?

WP: Još uvijek razvijamo ovo "partnerstvo" kao metodu naše saradnje. To je proces u razvoju, ali definitivno bih rekao da funkcioniše. Moje osoblje i ja imamo dobre komunikacije sa zvaničnicima, a sa Alijansom za promjene dijelimo želju da vidimo BiH kao prosperitetnu nezavisnu državu, koja će zauzeti

mjesto koje joj pripada u evropskoj porodici država. Uspostavio sam mehanizam za dalji razvoj ovog 'partnerstva', putem redovnih i otvorenih sastanaka sa domaćim političkim vodstvom, tj. konsultativnog foruma za partnerstvo.

U tom cilju međunarodna zajednica poduzima napore kako bi usmjerila svoje operacije u BiH i postala efikasnija u budućnosti, odnosno kako bi se struktuirala na način na koji će se omogućiti domaćim organima da konačno preuzmu punu odgovornost za BiH.

Sabah: Tinski rad koji podržavate pretpostavlja preuzimanje lične odgovornosti. Odnedavno smo svjedoci vašeg sve većeg umora, koji je doveo do loših odluka s vaše strane, npr. u vezi sa licencom za GSM. Možete li komentarisati?

WP: Ne bih rekao da sam umoran, niti da donosim "loše" odluke.

Što se tiče dozvole za trećeg GSM operatera, koja je trebala biti ponuđena na tenderu prošlog ljeta, i dalje mislim da je Regulatorna agencija za komunikacije bila u pravu što se tiče načina na koji je ponudila dozvolu. Cijena je bila niska – dva miliona maraka, međutim bilo je dosta uslova vezanih za dozvolu, koji bi doveli poboljšanja GSM usluga u BiH i ulaganja u visini do 400 miliona maraka. Novi operater bi morao postaviti mrežu koja bi pokrivala skoro cijelu zemlju i ponuditi veoma niske cijene svojim korisnicima. Time bi se izvršio pritisak na preostala dva operatora da slijede taj primjer ili da izgube svoje korisnike.

Tender se morao poništiti zato što su učesnici postali nervozni zbog negativnog stava vlade i povukli su se. Šta je BiH time dobila? Izgubila je na stotine miliona maraka u investicijama, a GSM usluge u zemlji su i dalje preskupe, loše i nesređene, što takođe ostavlja loš utisak na potencijalne investitore.

Vi živite u SAD i najbolje razumijete od kakve je koristi zdrava konkurencija za tržište, i koliko je važno bilo prodati

treću dozvolu pod postavljenim uslovima.

Sabah: Jedan od ključnih zahtjeva za BiH je povratak, kojeg skoro nema. Šta ćete uraditi po ovom pitanju, s obzirom da ljudi u RS i dalje žive pod šatorima?

WP: Ne bih se složio da skoro nije bilo povratka. Došlo je do preokreta situacije, naročito u posljednje dvije godine: svojim domovima se vratilo oko 150.000 takozvanih "pripadnika manjina", ljudi koji sada pripadaju manjinama u područjima u kojima su živjeli prije rata, što znači da je u ovom periodu došlo do više "manjinskih povrataka" nego u prve četiri godine mirovnog procesa. Ljudi su se vratili u područja u kojima je došlo do najgoreg etničkog čišćenja, kao što su Janja, Foča, Stolac, Srebrenica, Kozarac, Višegrad...

To pokazuje da je povratak sada moguć u relativno bezbjednim uslovima na području cijele BiH. S druge strane, i dalje ima previše incidenata vezanih za povratak; i dalje se vrši diskriminacija povratnika, i dalje imaju teškoća sa pronalaženjem posla, korištenjem socijalnih usluga itd. I dalje ne primjećujem da organi vlasti na svim nivoima aktivno pružaju dobrodošlicu povratnicima i pomažu im da se integrišu u zajednice u koje se vraćaju.

Radimo na svim ovim pitanjima. Neka će se riješiti putem rješavanja drugih problema: npr. ako želimo obezbjediti radna mjesta povratnicima, moramo smanjiti opštu nezaposlenost, koja je trenutno 40%. Za to su neophodne ekonomske reforme i privredna obnova.

Međutim, vjerujem da su imovinski zakoni koje sam nametnuo 1999. godine i naponi međunarodne zajednice da se oni provedu dali značajan doprinos da se situacija sa povratkom poboljša, tako što su osigurali da ljudi mogu izvršiti povrat svoje imovine, što predstavlja prvi korak u procesu povratka. Najnovije brojke za povrat imovine pokazuju da je oko 40% ljudi izvršilo povrat svoje imovine. U decembru sam izvršio

dalje izmjene i dopune imovinskih zakona, što bi trebalo ubrzati stopu implementacije. Prošlo je skoro deset godina od izbijanja rata, kada je većina današnjih izbjeglica i raseljenih lica bila protjerana ili primorana da bježi, i sada je zaista došlo vrijeme da im se omogući da se vrate ako to žele.

Sabah: Šta mislite o tužbi koju je BiH podnijela protiv SRJ? Hoćete li je podržati?

WP: Smatram da je ta tužba bilateralno pitanje između SRJ i BiH. Moj Ured nije uključen u to. Otkako su počele političke promjene u Beogradu, u oktobru 2000. godine ja sam govorio organima vlasti BiH i Jugoslavije da proces normalizacije odnosa između te dvije zemlje mora teći nezavisno od ove tužbe. U tom smislu sam pozdravio uspostavljanje diplomatskih odnosa kao i nedavno imenovanje ambasadora u obje zemlje. Osim toga, uvijek sam insistirao kod jugoslovenskih vlasti da se većina neriješenih pitanja i problema između SRJ i BiH mora rješavati na međudržavnom nivou.

Međutim, kada je riječ o odnosima BiH sa njenim susjedima, želio bih spomenuti pozitivan uticaj koji su na BiH imale političke promjene u Hrvatskoj, a zatim i u SRJ. Obje zemlje sada u potpunosti podržavaju nezavisnu i suverenu BiH, što je riješilo neke političke probleme BiH.

Sve zemlje u regionu moraju riješiti svoje međusobne odnose na putu ka evropeizaciji, a veoma me raduje što su BiH i njeni susjedi napravile tako dobar početni korak.

Sabah: Amerika ne priznaje dvojno državljanstvo i zbog toga gubi mnogo ljudi koji se nalaze širom svijeta. Recite nam hoće li SAD u bliskoj budućnosti dozvoliti državljanima BiH da zadrže državljanstvo BiH.

WP: Ovo je prije svega pitanje zakona Sjedinjenih Država i ja ne mogu govoriti u ime vlasti SAD-a. Mislim da se u pogledu toga prema državljanima BiH postupa na isti način kao prema

državljanima drugih zemalja.

Sabah: Osim rata, po čemu je BiH još poznata – s obzirom na to da mnogi povezuju BiH sa mudžahedinima i Bin Ladenom. Je li po vašem mišljenju BiH utočište za teroriste?

WP: BiH nije ni više ni manje utočište za teroriste od mnogih zapadnih zemalja, kao što je Njemačka, u kojoj su živjela trojica od terorista koji su izvršili samoubilačke napade. Vlasti BiH su zauzele vrlo jasan stav u podršci globalnom ratu protiv terorizma i Rezolucijama 1368 i 1373 protiv terorizma koji je donijelo Vijeće sigurnosti UN-a, u kojima se od članica UN-a zahtijeva poduzimanje brojnih mjera u borbi protiv terorizma. Vlasti BiH su uspostavile zajedničko tijelo za borbu protiv terorizma i time značajno doprinijele naporima međunarodne zajednice na tom planu. Međunarodna zajednica sve više cijeni te napore.

Svjestan sam kakvu teškoću predstavlja za sadašnje vođstvo činjenica da su naslijedili problem stranih državljana koji su za vrijeme rata dobili državljanstvo BiH. Zajednički pokušavamo pokazati da BiH nije zemlja "naklonjena teroristima". što je veoma važno utoliko što BiH nastoji privući direktna strana ulaganja neophodna za otvaranje novih radnih mjesta i unapređenje privrede.

S tim u vezi se nadam da državljani BiH koji žive u Sjedinjenim Državama razmišljaju kako oni mogu pomoći svojoj matičnoj zemlji. Dijaspora može odigrati veoma važnu ulogu u afirmaciji pozitivnog i miroljubivog imidža BiH. To će zasigurno motivirati međunarodne investitore da se aktiviraju. BiH su potrebni investitori, a sada je za savjete i informacije na raspolaganju i FIPA, Agencija za podsticanje stranih ulaganja.

Sabah: Da li je napravljena greška i prekršen zakon izručenjem Alžirske grupe protekle sedmice?

WP: Moj Ured i ja u potpunosti podržavamo globalni rat protiv

terorizma i izražavamo pohvalu organima vlasti Bosne i Hercegovine za obavljanje ovog teškog zadatka. Kao što sam rekao, naročito pozdravljamo napore radne grupe koju su uspostavile vlasti BiH kako bi osigurale dosljednu provedbu Rezolucija 1368 i 1373 Vijeća sigurnosti UN-a.

Također smo svjesni toga da se Bosna i Hercegovina nalazi u teškoj situaciji zbog činjenice da je naslijedila problem stranih državljana koji su za vrijeme rata dobili BiH državljanstvo pod sumnjivim okolnostima.

U isto vrijeme bih želio podsjetiti na ono što su prije nekoliko sedmica izjavili generalni sekretar UN-a Kofi Annan i ambasador Sir Jeremy Greenstock, predsjedavajući novog Komiteta za borbu protiv terorizma Vijeća sigurnosti, a to je da zaštita ljudskih prava predstavlja jedno od najboljih sredstava protiv terorizma.

Prema Daytonskom mirovnom sporazumu ja sam zadužen za provedbu civilnog aspekta tog Sporazuma. U vezi sa privremenom naredbom koju je donio Dom za ljudska prava 17. januara ove godine, ja u principu pozivam na poštivanje odluka Doma, institucije uspostavljene i uređene prema Aneksu 6 Daytonskog mirovnog sporazuma.

Nažalost, nisu ispoštovane sve odluke Doma – samo je 61% odluka Doma ispoštovano u potpunosti, dodatnih 18% odluka je djelimično ispoštovano, a 21 % tih odluka nije uopšte ispoštovano. Moj Ured i ja ćemo nastaviti insistirati na provedbi odluka ove veoma značaje daytonske institucije.

Sabah: Ratni zločinci nisu uhapšeni. Smatrate li da BiH može napredovati ukoliko teroristi koji su počinili ratne zločine ne budu kažnjeni – s obzirom na to da je Amerika započela kampanju protiv terorista.

WP: Nije tačno da niko od osoba koje su optužene za ratne zločine nije uhapšen. Pojavljivanje Slobodana Miloševića pred Tribunalom u Hagu je od velikog značaja. U mnogim predmetima

je već donesena odluka, dok je u drugima postupak u toku.

Za BiH će biti mnogo teže da postigne napredak, i biće mnogo teže postići pomirenje ukoliko osobe koje su optužene za ratne zločine ne budu uhapšene i ukoliko im se ne bude sudilo. Proces pred Tribunalom u Hagu je rasvijetlio neke najtamnije momente u historiji Evrope u drugoj polovini 20. stoljeća, a očigledno je da je pravda zadovoljena. Hapšenje i suđenje pojedincima koji su direktno odgovorni za ratne zločine znatno utiče na povjerenje pojedinca da se vrati u svoj prijeratni dom. Haški tribunal i postoji kako bi ocijenio krivicu pojedinca. Vrlo često se neki od ovih pojedinaca pokušavaju sakriti iza "naroda", ali Haški tribunal onemogućava žigosanje "naroda" za djela koja su počinili ovi pojedinci. Ja u potpunosti podržavam rad Haškog tribunala – to je jedan od ključnih načina da BiH ostavi iza sebe svoju noviju mračnu prošlost.

Možda i znate da ja, u svim svojim posjetama i svim razgovorima, lobiram za hapšenje Radovana Karadžića i Ratka Mladića, zbog toga što njih dvojica ne samo da su optuženi za genocid, već predstavljaju i simbole veoma ružnog i mračnog perioda. BiH, a posebno Republika Srpska neće biti u stanju raščistiti sa prošlošću ukoliko ove dvije osobe ne završe u Hagu.

U pravu ste – događaji nakon 11. septembra mogu doprinijeti spoznaji da je kriminalac kriminalac bez obzira na to da li je fundamentalistički terorista koji je ubio hiljade ljudi ili zločinac osuđen za genocid. Svima se njima treba suditi na međunarodnom nivou.

Sabah: Jeste li optimista kada je riječ o budućnosti BiH?

WP: Da, ja sam optimista kada se radi o budućnosti BiH. BiH ide naprijed. Za vrijeme mog boravka u BiH sam se sam uvjerio da svi ljudi žele isto: posao, kvalitetno obrazovanje za svoju djecu, normalan evropski život. Uvjeren sam da će BiH vremenom

obezbijediti svojim građanima sve ovo. Kao što sam rekao: demokratija je nešto što se uči. Za to treba vremena, ali građani BiH će to zasigurno naučiti.